

Magisch licht scheppen in de duisternis

Bert Vredegoor over het bleken van zwart fluweel

Bert Vredegoor ontdekte dat als je met bleekwater zwart fluweel bewerkt, dat een prachtige goudgele kleur oplevert. Maar eenmaal door een koper opgehangen in een ruimte met een hogere luchtvochtigheidsgraad dan in het atelier van Vredegoor, werd de achtergebleven chloorverbinding in het werk weer actief, met gaten tot gevolg. De kunstenaar benaderde Print Unlimited om een oplossing te zoeken voor dit probleem. Florence Husen

1

Bert Vredegoor: 'Midden jaren negentig maakte ik grote, donkere acrylschilderijen waarbij ik slechts kleine delen onbeschilderd liet om dif-fuus licht te suggereren. Maar ik realiseerde me dat dit eigenlijk een onlogische en inefficiënte manier van werken was. Ik moest andersom gaan denken en dus het donker als uitgangspunt nemen. Toen ik in een museum een gebleekt beeld zag, dacht ik: hier gebeurt hetzelfde als wat ik wil, je haalt het donker weg en scheidt licht. Zie het als een metafoor waarbij het kwade wordt verdreven door het goede.'

Werken met chloor

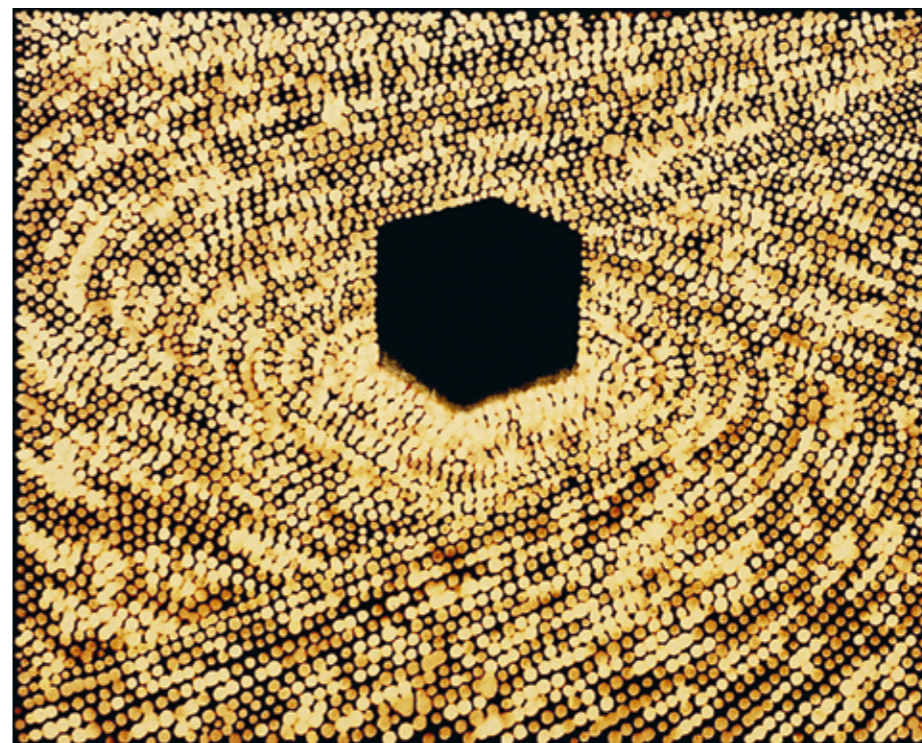
'Vroeger werkte ik veel met goudverf op donkere ondergronden, maar ik ontdekte dat als je met bleekwater zwart fluweel bewerkt, dat ook een prachtige goudgele kleur oplevert. Wanneer je bleekwater op fluweel druppelt, ontstaat er even een donkere plek, maar langzaam zie je de kleur van het fluweel veranderen (zie afb. 1). Na zo'n 48 uur valt de aldus ontstane kleur te beoordelen. Door het proces te herhalen met verschillende verdunningen kun je het proces

sturen. Tot je te ver gaat en er een gat in de stof valt. Wanneer het bleekwater is opgedroogd, lijkt het alsof het proces is gestopt, althans in mijn atelier waar het kennelijk redelijk droog is. Maar later, toen een paar werken waren verkocht en de kopers het op hun plek hingen, bleek de achtergebleven chloorverbinding weer actief te worden door een hogere luchtvochtigheidsgraad.¹ Het gevolg: algehele verbleking en uiteindelijk gaten in het werk. Sommige mensen vonden dat geen probleem want mijn werk refereert aan vergankelijkheid. Je gebruikt een middel om een beeld te maken en hetzelfde middel breekt dit beeld ook weer af. Toch moest ik een oplossing vinden voor dit probleem van "doorbleken". Ik raadpleegde onder anderen boekrestauratoren over de vraag hoe ik het chloor na het proces veilig zou kunnen verwijderen. Dat bleek onmogelijk want het voor de hand liggende uitwassen van het chloor maakt de stof kapot omdat de vezels aangetast zijn.'

Print Unlimited

'In 2002 heb ik kM dit probleem voorgelegd en ik

kreeg het advies om Print Unlimited te benaderen. Daar was men meteen heel enthousiast en ervan overtuigd dat zij voor dit probleem een oplossing in huis hadden. Dat viel aanvankelijk nogal tegen. Een door mij aangeleverde foto van één van mijn werken werd bij wijze van proef geprint. Zij spannen het fluweel om een trommel waardoor de pool open gaat staan en alle kleuren tegelijk op een geavanceerde wijze baan voor baan op het fluweel worden gespoten. Vervolgens wordt het gestoomd, waardoor de inkt dieper in de vezel trekt en je de prachtige kleuren in het fluweel krijgt. Voor de mode-industrie wordt het doek daarna altijd nog gewassen om de achtergebleven chemicaliën te verwijderen maar door het wassen werd het zwart voor mij te grijs. Want ja, als je het originele zwart kent, dan wil je dat natuurlijk terug hebben. Mijn bezwaar werd begrepen en het bedrijf was zeer bereidwillig om verder te experimenteren en het proces aan te passen. Zo werd bijvoorbeeld eerst het wassen achterwege gelaten waardoor er meer inkt achterbleef. Maar daarmee bleven ook de chemicaliën achter waarmee het fluweel

2

geprepareerd is (voor een betere hechting van de inkt) met als gevolg dat het doek vergeelde waarbij vooral de lichte partijen donkerder werden. Er werd toen overgestapt op een proces zonder gebruik van chemicaliën. Het resultaat was dat het veel beter op kleur bleef en het zwart ook echt zwart was. Nadeel is echter dat de aldus geproduceerde print betrekkelijk kwetsbaar is.'

Behoud

'Bij een verkocht werk heb ik geen controle meer over waar het komt te hangen en in welke omstandigheden. kM geeft vaak adviezen over het behoud van kunstwerken. Een volledig behoud is een illusie, je moet niet de ambitie hebben iets te maken voor de eeuwigheid. Mijn werk is kwetsbaar, maar het moet wel een redelijke tijd mee kunnen gaan. De poolrichting van fluweel kan bijvoorbeeld verstoord worden wanneer je het op een verkeerde manier vastpakt. Voor een optimale weergave van met name het diepe zwart moet de pool van het fluweel omhoog lopen. Als je het omdraait, wordt het zwart grijs. Dat gebeurt ook wanneer mensen met hun vingers van boven naar beneden over het fluweel strijken. Daarmee verstoort je de pool en krijg je visueel een grijze streep, omdat dan plaatselijk de witte ondergrond van het doek doorschemert. Daarom is het ook belangrijk dat bij het eventueel afstoffen een zachte borstel of kwast wordt gebruikt in een opgaande beweging. Nooit omhoog en altijd zonder druk. Het is dus van groot belang er voorzichtig mee om te gaan. Het werk is mede kwetsbaar omdat in het productieproces enkele onderdelen zijn aangepast om het gewenste resultaat te kunnen bereiken. Schoonheid gaat hier dus duidelijk vóór degelijkheid. Maar ten behoeve van de houdbaarheid en ter bescherming van het werk voorzie ik tegenwoordig de achterkant van het werk van belangrijke plaatsingsaanbevelingen:

niet in fel daglicht en al helemaal niet in de zon, maar ook niet boven een verwarming hangen want ook dat kan verkleuringen veroorzaken. Daarnaast is de print niet watervast door het achterwege laten van de chemische voorbehandeling van de stof. Ja, mijn werk gaat mede over vergankelijkheid, daarom vind ik de eis dat het bijvoorbeeld honderd jaar mee moet gaan absurd. In goede omstandigheden gaan deze werken tientallen jaren mee en dat vind ik een acceptabele termijn. Ik maak het werk in kleine oplages. Dus mocht een werk onverhoopt toch verkleurd of beschadigd raken, dan is die in overleg altijd door een nieuwe te vervangen. In die zin kun je de vergankelijkheid als het ware weer ondervangen.'

Het bleekproces

'Het bleekwerk begint altijd met een kartonnen malletje dat naar een patroon is gemaakt en op het fluweel wordt gelegd. Met een injectie-spijtte zonder naald druppel ik bleekwater in de open plekken van de mal. Met het eerste druppeltje krijg je een soort grijsbruin vlekje. Zodoende breng ik dus eerst een raster aan op het fluweel. Door op dit raster meer of minder druppels bleek te laten vallen, wordt er langzaam een voorstelling opgeroepen. Als je meerdere keren druppelt, wordt de kern lichter maar ontstaat er tegelijkertijd een mooi oranje-bruin aureool. Sterke of minder sterke concentraties van het bleekwater zorgen voor contrast en overgangen. Soms breng ik het heel geleidelijk in meer dan tien gradaties aan. In totaal kan er op één werk wel 30.000 keer een druppel gevallen zijn. Tussendoor moet het goed indrogen. Daarom duurt het ook enkele maanden voor het beeld af is en de goede kleur is bereikt. In het begin werd ik duizelig van de chloorlucht maar al snel werkte ik met een krachtige afzuiginstallatie die de dampen direct wegzuigt. In combinatie

3

met voldoende ventilatie is het goed te doen. Het originele werk wordt dus met de hand in het atelier gemaakt, maar de daarna gemaakte foto bewerk en corrigeer ik digitaal. Vervolgens maak ik een geschikt proefbestand met verschillende gradaties van kleurverzadiging en licht-donker-verhoudingen en stuur dat naar Print Unlimited. Op basis van de geprinte proefstrook weet ik dan hoe ik het hele beeld moet aanleveren. Na een laatste controle en soms nog een extra proef laat ik een deel van de oplage printen op een speciaal voor mij gereserveerde en niet met chemicaliën geprepareerde rol fluweel.

De maximale printbreedte is 1,35 m, de lengte is bij wijze van spreken onbeperkt. Als ik toch een breder werk wil maken zorg ik er in de ontwerp-fase voor dat er een zwarte baan in het midden zit. Vervolgens wordt het beeld in twee delen geprint, opgespannen en tegen elkaar geschoven. Daar zie je praktisch niets van, het oogt als één geheel. Een dergelijk formaat in de lengte van de rol printen is geen optie, omdat dan de vleug van het fluweel de verkeerde richting heeft.' De sproeidruktechniek is exclusief aangepast voor Bert Vredegoor. De bleektechniek ontwikkelde hij zelf en het feit dat chloor licht scheidt in de duisternis sluit optimaal aan bij zijn idee dat het besef van een vergankelijk bestaan verlichting behoeft. Licht scheidt leven.

Florence Husen is beeldend kunstenaar en docent Kleur bij SintLucas in Bostel.

Noot

1 De kunstenaar heeft het tijdens het interview steeds over chloor. Chloor is een gas. Dit komt vrij als werkzaam bestanddeel in bleekwater.

Website

www.bertvredegoor.nl

1 Bert Vredegoor druppelt bleekwater op het fluweel met een kartonnen mal.

2 Bert Vredegoor, *Krachtcentrale 5, 2002*, sproeidruk op fluweel, 80 x 100 cm.

3 Bert Vredegoor bij zijn kunstwerken.